

***D'ALE LUI CONU' IANCU KALINDERU.
Priviri critice asupra vieții unui academician***

Florin PĂDUREAN

Abstract: At the beginning of the 20th century, member of the Romanian Academy Ioan Kalinderu was known as multivalent figure. He was an attorney, administrator of the Crown Domains, an art collector, and philanthropist and had early contributions to the domain of forestry. However, despite his prolific multilateral activities, he was also known as a droll and controversial figure. His physique and clothing, but also his public appearances were consistently ridiculed by some of his contemporary writers, journalists and caricaturists. There were many anecdotal evidences regarding his personal life, many of them contesting his role of cultural patron, art collector and connoisseur. But perhaps the best known and controversial subject was that regarding his alleged promises to leave, by testament, his possessions to cultural settlements, a promise that didn't come true. Ioan Kalinderu's personality was and remained, even after his death, a never-ending topic of interest for the general Romanian public.

Keywords: Ioan Kalinderu, Romanian Academy, biography, journals, criticism, humor.

În cunoscuta sa istorie a Bucureștilor, Constantin Bacalbașa îl caracteriza pe Ioan (zis și Iancu) Kalinderu drept „unul dintre oamenii de frunte ai României, jurist de valoare, fost consilier la Curtea de Casație, administratorul domeniilor Coroanei”¹. Un portret complex, care, peste aproape un secol, a fost prezentat în programul simpozionului *Academician Ioan Kalinderu (1840-1913)*, organizat cu ocazia a 170 de ani de la naștere, și completat: om de știință, istoric, precursor al silviculturii românești, filantrop². Prestigiul de care se bucura Ioan Kalinderu s-a concretizat într-o serie de importante poziții oficiale: membru titular al Academiei Române din 11 martie 1893, președinte al Academiei Române, între 1904 și 1907, președinte al Secțiunii Istorice a Academiei Române (1895-1898, 1907-1910), președinte al Societății „Progresul Silvic” (1903-1913), președinte al Comisiunii Monumentelor Istorice și al Societății Regale de Geografie, membru al Curții de Arbitraj de la Haga³.

¹ Constantin Bacalbașa, *Bucureștii de altă dată, Vol. 4, 1910-1914*, București, Editura ziarului „Universul”, 1936, p. 161.

² http://www.academiaromana.ro/com2011/pag_com11_0121.htm, consultat în data de 10 iunie 2016.

³ Dorina N. Rusu, *Dicționarul Membrilor Academiei Române. 1866-2010*, Ediția a IV-a revăzută și adăugită, București, Editura Enciclopedică, 2010, p. 545.

Există însă și o altă fațetă a lui Ioan Kalinderu și, fără de care, portretul acestuia nu ar putea fi conturat pe deplin: aceea de personaj mediatic și inepuizabil subiect de presă, pentru jurnaliștii din epocă. Pedanteriile, excentricitățile, precum și unele declarații, i-au adus lui Ioan Kalinderu, în paralel cu bunul său renume, și o notorietate defavorabilă. Îl vom redescoperi, în paginile următoare, pe academicianul Ioan Kalinderu, prin ochii mai puțin îngăduitori ai unora din contemporanii săi.

1. Un „personagiu cam ridicol și humoristic”

Pentru regina Maria, Ioan Kalinderu, „în acel costum de gală”, reprezentase încă de la început „o arătare cu mult haz”, iar atunci când purta pantaloni scurți, „o arătare de neuitat”. În ciuda calităților neîndoielnice, pe care regina i le recunoștea, „Ioan Kalinderu era totuși o făptură, care însuflețea cu o putere neînvinsă, creionul unui caricaturist”. Particularitățile fizice – era „mic, rotunjor, cu barba tunsă scurt și cu un nas de proporții pronunțat semitice” –, dar mai ales faptul că era poate prea conștient de calitățile sale, „îi dădea o înfățișare încrezută și mulțumită de sine, ce era o neîncetată ispită pentru caricaturiști”⁴.

Pompa exagerată, chiar și în activitățile cotidiene, și neobișnuitele plimbări „la Șosea”, călare, când reușea să atragă toate privirile, au pătruns repede în conștiința bucureștenilor.

Nicolae Iorga semnala aceste inedite paradări, când Ioan Kalinderu, „cu jobenul sur, cu mustățile ceruite ca ale lui Napoleon al III-lea, străbătea călare Bucureștii, înnodînd conversații de pe șea, pentru plăcerea de a te prezenta tîrîndu-te după rosinanta lui”⁵.

Mihail Sadoveanu îl rememora pe Ioan Kalinderu, în volumul său de *Amintiri*, ca fiind un „academician celebru în acea epocă prin subiectele ce furniza revistelor umoristice”:

„Fără îndoială, nu-i displăcea popularitatea ce-i făceau publicității veseli. În același timp îi disprețuia, cînd se arăta pe aleele de la Șosea călare, cu cizme de lac, monoclu și cilindru cenușiu, ca cel mai inviolabil gentleman în plimbarea sa de dimineață”⁶.

O apreciere asemănătoare avea și Alexandru Lapedatu, care amintea că Ioan Kalinderu a avut, cel puțin în ultima perioadă a vieții, „reputația unui personagiu cam ridicol și humoristic”, o reputație datorată „firii lui vanitoase, orgolioase și avidă de publicitate, ca și anumitor maniere de viață care se pretau la hazul și zeflemeaua publică”:

„Așa bunăoară, la serbările oficiale, își etala toate decorațiile. Și cum în situația pe care o avea pe lângă Curtea regală obținuse multe cruci și cordoane, își umplea pieptul, de ambele părți, cu plăci înstelate, punându-și cordoanele cât mai vizibil. Ieșia apoi călare la Șosea, cu botfori, pantaloni bufanți, jachet gri, cu o enormă floare la butonieră și cu pălărie înaltă, tot gri, după moda englezească și dacă se întâmpla să întâlnească în cale vreun cunoscut mai deobligat față de sine îl ducea după dînsul în conversație ca să atragă mai mult atenția trecătorilor”⁷.

⁴ Maria, regina României, *Povestea vieții mele*, Vol. 1, Iași, Editura Moldova, 1990, p. 244.

⁵ Nicolae Iorga, *O viață de om. Așa cum a fost*, Vol. 2, *Luptă*, București, Editura N. Stroilă, 1934, p. 44.

⁶ Mihail Sadoveanu, *Amintiri*, Vol. 1, *Cele mai vechi amintiri. Anii de ucenicie*, București, Editura Minerva, 1970, p. 301-302.

⁷ Alexandru Lapedatu, *Amintiri*, Cluj-Napoca, Editura Alabastră, 1998, p. 98.

La rândul, Constantin Argetoianu îl portretiza pe Ioan Kalinderu cu aceleași tușe fine de umor:

„Se îmbrăca cu o migăloasă îngrijire după normele de eleganță culese în romanele franceze de tiraj, ca să-și ascundă sărăcia trupului și să-și satisfacă nemărginita vanitate. Nu se arăta decît cu cipici de lac, cu ghete albe, cu pantaloni cenușii, cu un ținut la fel, pe cap sau în mîină și cu o floare mare la butonieră. Deși nu avea nici o înclinațiune către sporturi sau către hipism, ieșea în fiecare dimineață la șosea, călare pe o mîrtoagă pe care abia se ținea”⁸.

Și nici Tudor Arghezi, cu talentul său de pamfletar, nu a ratat ocazia de a-l immortaliza pe Ioan Kalinderu, așa cum îl văzuse în celebrele lui apariții hipice:

„O caracteristică a lui Ion Kalinderu era călăria. Adorator al calului, care merge și cu arta și cu femeia, și cu romantismul mai ales, bătrînul făcea dese apariții la Șosea, îmbrăiat rece, de curînd, cu barba despîcată de o cărare reprodușă în creștetul capului, cu mustățile întărite viguros de un clei de lux, cu joben, cu pantaloni scurți de biciclist, înstelați, în latura genunchiului, de nasturi licăritori de sîdef”⁹.

În afară de pasiunea pentru călărie, concitadinii lui Ioan Kalinderu aflaseră și că neobositului academician îi mai plăcea „să facă bicicleta ca sport higienic”. Obținuse chiar o autorizație specială, care îi permitea să folosească vehiculul cu două roți și în Cișmigiu, dând astfel apă la moară gazetarilor veseli, precum George Ranetti:

„În fiecare dimineață,
Voios și sprinten ca piperu’,
Prin Cișmigiu, pe bicicletă,
Se plimbă domnul Kalinderu.
De-i înnorat cînd el apare
Se-nseninează-ndată ceru’
Iar soarele rîde ironic
De conul Iancu Kalinderu”¹⁰.

Epigrama era însă doar una din nenumăratele „dedicații” pe care celebrul pamfletar bucureștean i le făcuse lui Ion Kalinderu. Pentru Ranetti și revista umoristică pe care o conducea, „Furnica”, Kalinderu fusese, încă de la început, un veritabil cal de bătaie și o formulă pentru succesul gazetăresc. Peste ani, Perpessicius aprecia că, „în subiectele acestea (privindu-l pe Ioan Kalinderu, n.a.) ar fi de văzut, în cele din urmă, cea mai mare parte din gazetăria umoristică a lui George Ranetti”¹¹.

⁸ Constantin Argetoianu, *Pentru cei de mîine. Amintiri din vremea celor de ieri*, Vol. 1, Partea I. *Pînă la 1888*, București, Editura Humanitas, 1991, p. 90.

⁹ Tudor Arghezi, *Scrieri*, Vol. 33, *Proze*, București, Editura pentru Literatură, 1983, p. 21.

¹⁰ Alexandru Predescu, *Vremuri vechi bucureștene*, București, Editura pentru Turism, 1990, p. 76.

¹¹ Perpessicius, *Memorial de ziaristică*, Vol. 1, București, Editura Minerva, 1970, p. 257.

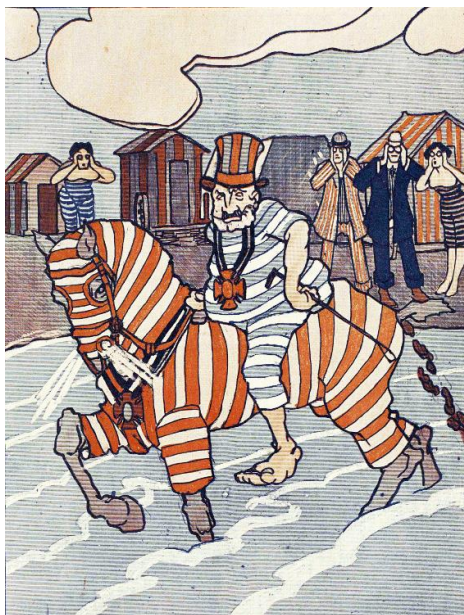

Figura 1. *Vacanța celui mai ilustru academician. Conu Iancu Kalinderu la băi de mare.*
Desen de Ion Theodorescu-Sion, „Furnica”, 30 iulie 1909.

Dacă pentru o parte a comunității bucureștene, Ioan Kalinderu trecea, prin alură și comportament, drept un caraghios, „Furnica” a fost cea care l-a popularizat, la nivel național, în rolul unui bufon total. George Ranetti, pentru care Academia Română reprezenta oricum un „soi de răcitoare unde se conservă inteligențele «fezandate» și gloriile intrate în putrefacție”¹², a declanșat, alături de N. D. Țăranu, un adevărat asediu asupra *ilustrului academician*, rebotezat în diverse ocazii, în scriitura acidă a celor doi pamfletari, cu denumiri neiertătoare, precum Păcalânderu sau Porkalinderu. Din 1904, anul apariției revistei, și până în 1913, anul morții lui Ioan Kalinderu, Ranetti și N. D. Țăranu îl mențin constant în paginile „Furnicii”, ca subiect al satirei scrise și al caricaturilor, expunând cititorilor manifestările de actualitate ale simpaticului personaj, dar și clișeele comportamentale care l-au consacrat.

2. Un „pseudo-Mecena”

O astfel de manifestare („adevărată”, precizează N. D. Țăranu, căci altfel „n’ar avea niciun haz”) ar fi avut loc atunci când „unul din cunoscuții noștri pictori, decorat de curând, e chemat acasă la ilustrul nostru academician, ca să i se dea o comandă.” Furios că respectivul, recent decorat de Academie, nu își purta decorația, Kalinderu l-ar fi concediat și dat afară¹³.

Tot N. D. Țăranu dezvăluia cititorilor un prezumtiv incident între „d-nul Kalinderu, ilustrul academician român”, și pictorul Ion Theodorescu-Sion, pe atunci unul din desenatorii „Furnicii”, „ pe care ar fi „început să-l apostrofeze în gura mare [...], spunându-i că de ce’l «potrecturează»” în paginile revistei.¹⁴

¹² George Ranetti (pseudonim Prințul Ghytza), *Duiliu Zamfirescu – Octavian Goga*, în „Furnica”, 16 iulie 1909, Anul V, Nr. 253.

¹³ N. D. Țăranu (pseudonim Nae), *Una – alta*, în „Furnica”, 11 noiembrie 1910, Anul VI, Nr. 23.

¹⁴ Idem (pseudonim Nicollo Mascalzoni), *Un atentat neisbutit*, în „Furnica”, 4 iunie 1909, Anul V, Nr. 24.

Asemenea dezvoltării aveau, cu siguranță, savoare pentru cititori, familiarizați deja cu capriciile unui Ioan Kalinderu, complăcut în a fi perceput drept un prieten și patron al artiștilor și scriitorilor, dar care, în ochii lui Ranetti și a colaboratorilor săi, era un “pseudo-Mecena”¹⁵.

Însă nu doar patronajul cultural al lui Kalinderu a fost vehement constatat, ci și calitatea acestuia de esthet și important colecționar de artă. „Pe el nu-l putea păcăli nimeni, când era vorba de colecții”, scria regina Maria, într-o concluzie care trădează o ușoară ironie¹⁶. La începutul secolului al XX-lea, era deja bine știut că Ioan Kalinderu era un pasionat colecționar de artă, însă totodată unul nesăbuit. Istoricul de artă Petre Oprea i-a dedicat câteva pagini în studiul său, *Colecționari de artă bucureșteni*, dar nu a uitat să precizeze că „înclinația lui pentru colecționarea operelor de artă s-a manifestat tîrziu și s-a dovedit izvorîta nu atît dintr-o necesitate sinceră, cît mai ales din dorința artificială, cultivată din interes, orgoliu și beție de prestigiu.”¹⁷

Lui Ioan Kalinderu i s-a imputat adesea faptul că nu ar avea gusturi artistice și că ar colecționa opere fără valoare. În opinia lui N. D. Țăranu, Kalinderu colecționa, pe domeniul regal, „«ultimele și cele mai perfecționate instalații» – să zicem – de steaguri, stegulețe, blazoane de carton și alte «ornamentații» ocazionale”¹⁸. Iar despre casa lui din București, Alexandru Lapedatu scria:

„Zidurile casei sale din strada Renașterii (azi dr. Sion) erau ilustrate, de sus până jos, cu fel de fel de fragmente sculptate de marmoră sau piatră, cumpărate de pe la negustori de antichități din străinătate, fără prea multă alegere – iar pe dinăuntru casa era plină până în vîrf de obiecte de artă – picturi, sculpturi etc. – destinate, toată lumea o știa, unui viitor Muzeu Kalinderu”¹⁹.

În același ton, Constantin Argetoianu nota că Ioan Kalinderu „începuse să adune înocioaba de casă în care sta o sumă de cioburi, de icoane, de bronzuri fără valoare și de tablouri mediocre”, consolidându-și reputația „unui om de cultură superioară, unui protector luminat și generos al literelor și artelor”²⁰.

Într-un articol scris la moartea lui Ioan Kalinderu, Tudor Arghezi îi recunoaștea acestuia, mai mult decît titlul de academician, calitatea de „iubitor de artă și literatură”, însă continua cu câteva precizări:

„în casa lui, barocă, din strada Renașterii, an cu an, sîrguitor a adunat piatră cu piatră, bolovan cu bolovan, marmoră cu marmoră, tot ce i-a ieșit interesant în cale, ca stei cioplit și găunos cu o intenție artistică. Și, în același timp, el a adunat o colecție mare de tablouri, al căror preț artistic nu-l cunoaștem îndeajuns, muzeul ce și l-a construit lîngă casă, cu proporții de gară și autogaraj, fiind închis tuturor și rezervat numai plăcerii singurătății lui.”²¹

¹⁵ George Ranetti (pseudonim Kiriak Napardjan), *Muzăul unui om... bun de dus la muzău*, în „Furnica”, 17 mai 1912, Anul VIII, Nr. 37.

¹⁶ Maria, regina României, *op. cit.*, p. 245.

¹⁷ Petre Oprea, *Colecționari de artă bucureșteni*, București, Editura Meridiane, 1976, p. 55.

¹⁸ N. D. Țăranu (pseudonim Nae), *Minciuni*, în „Furnica”, 16 aprilie 1909, Anul V, Nr. 240.

¹⁹ Alexandru Lapedatu, *op. cit.*, p. 98.

²⁰ Constantin Argetoianu, *op. cit.*, p. 89-90.

²¹ Tudor Arghezi, *Scrieri*, Vol. 33, *Proze*, loc. cit, p. 20.

Arghezi nu uita să menționeze și admirația pe care Kalinderu o avea, nu neapărat pentru operele pictorilor, ci mai ales pentru modelele lor:

„Ne aducem întotdeauna aminte insistența lui pe lângă pictori, rugați cu tenacitate să-i spuie discret ce femeie a pozat pentru cutare nud și pentru cutare cap. În salonul atelier al «Ileana», unde pictori ca Luchian, Vermont și alții, pe atunci contestați și de tot tineri, lucrau la șevalet în fața modelului nud, Kalinderu obișnuia să vie cât mai des și să se intereseze de anatomia fetelor cu sînii goi, care îl primeau ascunzându-se și, spre regretul vizitatorului, acoperindu-se cu un paravan.»²²

– o slăbiciune subliniată și cu altă ocazie: „Domnul Ion Kalinderu putea să intre, să contemple și tablourile și modelul, și mai ales modelul, o femeie tânără și zglobie!”²³

Și tot Tudor Arghezi era cel care amintea, peste ani, de timpurile când respectatul „membru al Academiei Române, I. Kalinderu, complimenta sculptura pentru că era «în relief» și felicita pe pictori fiindcă peizagiul lor avea «mişcare»”²⁴.

Figura 2. Caricatură de Nicolae Petrescu-Găină, reprezentându-l pe Ioan Kalinderu într-o postură stereotipică, călare, în costum de gală, dar purtând și câteva tablouri. Nicolae Petrescu-Găină, *Albumul meu*, 1913

Krikor Zambaccian preciza că Ioan Kalinderu, la fel ca și colecționarul Anastase Simu, rivalul său, nu a avut „preocupări estetice”, însă ale sale „capricii vanitoase erau inofensive și chiar oarecum binevoitoare”. Relația sa cu lumea artei a fost totuși atipică și capricioasă, după cum reiese din relatările lui Zambaccian. Ioan Kalinderu „ar fi decapitat și o marmură”, la supărare, și ar fi avut obiceiul să umble „cu metrul prin expoziții”.

²² *Ibidem*.

²³ Idem, *Opere*, Vol. III, *Publicistică, 1896-1913*, București, Editura Academiei Române, 2003, p. 776.

²⁴ *Ibidem*, Vol. IV, *Publicistică, 1914-1918*, București, Editura Academiei Române, 2003, p. 621.

Criticul de artă Nicolae Petrașcu l-ar fi surprins, chiar la o expoziție a lui Grigorescu, pe Ioan Kalinderu, „amatorul cu dare de mîină, scoțînd un metru și începînd a măsura”. „Iată la ce se reduce uneori dragostea de pictură: la metru”, ar fi exclamat însuși Nicolae Grigorescu²⁵.

3. Și „un mare filantrop, mai mult prin cele ce promitea decît prin ceea ce înfăptuia”

Dacă muzeul personal al lui Ioan Kalinderu devenise faimos, mai mult prin reputația proprietarului decît prin conținutul colecției, la fel de faimoase în epocă deveniseră promisiunile acestuia că muzeul va fi lăsat, prin testament, statului, iar toată averea institutelor de cultură. Referitor la acest legămînt pe care academicianul și l-ar fi asumat, regina Maria scria:

„(...) nimic nu putea să-i sdruncine mulțumirea de sine, iar cînd își lipea monoculul de ochi, pentru a privi de aproape comorile dela Windsor, vechi de mai multe veacuri, o făcea cu aerul de superioritate al unui cunoscător, al unui om care se pricepe la colecțiile de preț, căci doar și el, Ioan Kalinderu, se îndeletnicea cu înfăptuirea unui muzeu, menit să fie dăruit țării, după moarte, astfel încât, numele lui să treacă posterității”²⁶.

În *Pagini de artă*, Krikor Zambaccian trata poate prea intransigent presupusul angajament pe care Kalinderu îl făcuse:

„Trecea și drept un mare filantrop, mai mult prin cele ce promitea decît prin ceea ce înfăptuia. După moartea sa, lumea a rămas dezamăgită: nu s-a realizat nimic din cele ce făgăduise. Nu a ieșit la iveală nici un testament, nici măcar o dispoziție generoasă în privința muzeului ce îi poartă numele și care a fost, după decesul său, obiectul unei tranzacții între stat și moștenitori”²⁷.

Critici au venit și din partea lui Nicolae Iorga, care semnala că Ioan Kalinderu era „președintele perpetuu” al Academiei, „în virtutea unei făgăduieli de testament care s'a dovedit vană”²⁸.

Constantin Argetoianu scria, la rîndul lui, că Ioan Kalinderu „umpluse lumea cu vestea că își lăsase toată averea Academiei Române”²⁹:

„Bătuse pretutindeni toba, că tot ce avea era al Academiei; o făcuse poate ca să dezarmeze gurile rele și să-l lase lumea în pace pe «chestia» îmbogățirii sale – o făcuse însă desigur și din vanitate, ca să-și consolideze situația de Mecenat [...]”³⁰.

Iar Mihail Sadoveanu relatea:

„S-a vorbit iarăși de generozitatea sa cu ani mai tîrziu cînd, într-o sesiune a Academiei Române, în preziua alegerii de președinte, domnul Kalinderu a comunicat, cu lacrimi, înaltei instituții intenția sa de a dona totul operelor de cultură. Cum și fără asta ar fi

²⁵ Krikor Zambaccian, *Pagini despre artă*, București, Editura Meridiane, 1965, p. 255-257.

²⁶ Maria, regina României, *op. cit.*, p. 245.

²⁷ Krikor Zambaccian, *op. cit.*, p. 253-254.

²⁸ Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 33.

²⁹ Constantin Argetoianu, *op. cit.*, p. 90.

³⁰ *Ibidem*, p. 92.

fost ales președinte, promisiunea domniei sale s-a adăos miturilor. [...] Domnul Kalinderu n-a mai făcut nici un testament”³¹.

Deși a reușit să reorganizeze satele de pe domeniul Coroanei, construind așezăminte de cultură și tipărend publicații pentru educarea țăranilor, entuziasmul și optimismul lui Ioan Kalinderu au fost receptate, în unele ocazii, cu ironie. Mihail Sadoveanu consemna o observație categorică, și poate prea idealistă, pe care acesta ar fi făcut-o, în privința satelor administrate de el: „Astăzi, în locul cârciumei, stau baia și biblioteca. Cred că se știe asta”³².

Iar propunerea lui Ioan Kalinderu, din 1901, pentru înființarea unor instituții teatrale în mediul rural, deși s-a bucurat de unele aprecieri, a întâmpinat și nelipsitele atacuri și persiflări. Poate cea mai cunoscută reacție a fost pamfletul publicat în „Moftul român”, de Ion Luca Caragiale: *Teatrul la țară*. Scriitorul ridiculiza „ingenioasa idee patriotică a onor. d-lui I. Kalinderu”, enumerând presupușii membri ai „Societății dramatice naționale rurale» de la Coccioc, care, așa cum e organizată, fără îndoială o să facă destulă brânză” (aluzie la faptul că respectivul domeniu regal, administrat de Ioan Kalinderu, era cunoscut mai ales pentru lăptăria pe care o găzduia). La fel ca și în alte opere literare ale sale, personajele au primit nume ironice, sugerând incompatibilitatea localnicilor cu arta dramatică³³.

În loc de concluzii

Este dificil să expertizăm, mai ales după atâtea decenii, în ce măsură unele din mărturiile critice la adresa lui Ioan Kalinderu, așternute de contemporanii lui, au fost adevărate. Fără îndoială, au existat detractări și exagerări, la fel cum, fără îndoială, unele nu au putut fi decât adevărate. Rămân sub semnul îndoielii anumite aspecte, precum cel referitor la testament. „Căci nu e moștenire ce să fi fost mai mult trîmbițată ca a sa, și aproape nu e instituție de cultură căreia ea să nu fi fost succesiv destinată, în total sau cel puțin în parte”, scria Alexandru Tzigara-Samurcaș, într-un articol de ziar, la scurt timp după moartea academicianului³⁴.

Tot el și tot atunci construia o pledoarie pentru Ioan Kalinderu, susținând că „fatalitatea” ar fi făcut ca un om prevăzător, cum fusese academicianul, să nu lase un testament și astfel să distrugă „o legendă ce tot singur își crease”. Tzigara-Samurcaș invoca o serie de documente și relatări – „dovezi incontestabile” pentru „intențiunea clară” pe care ar fi avut-o Kalinderu, de a oferi statului colecția personală de artă³⁵.

Alexandru Lapedatu lăsa, în *Amintirile* sale, dacă nu o luare fermă de poziție, cel puțin circumstanțe atenuante pentru Ioan Kalinderu. Faptul că acesta a avut o avere imensă și nu a avut moștenitori direcți, explica istoricul român, a lăsat loc convingerii că, „dacă nu întreaga sa avere, cel puțin o bună parte din ea, va fi lăsată unei sau alteia din instituțiile ce prezida”³⁶. Ioan Kalinderu nu a lăsat un testament – însă „nu din calcul”, deoarece avea ambiția să lase posterității un muzeu public –, ci deoarece a murit înainte să apuce să-l redacteze.

³¹ Mihail Sadoveanu, *op. cit.*, p. 303.

³² *Ibidem*, p. 304.

³³ Ion Luca Caragiale, *Teatrul la țară*, în „Moftul român”, 6 mai 1901, Nr.6.

³⁴ Al. Tzigara-Samurcaș, *Scrieri despre arta românească*, București, Editura Meridiane, 1987, p. 286.

³⁵ *Ibidem*, p. 286-288.

³⁶ Alexandru Lapedatu, *op. cit.*, p. 99.

„Acesta este adevărul. Toate celelalte versiuni asupra testamentului lui Kalinderu sunt invențiuni. Totuși lumea a crezut că intenționat nu și le făcuse și că indusese numai în eroare pe toți cărora le promisese legate. Chiar și regele Carol I”³⁷.

Au fost vehiculate însă și alte ipoteze. Jurnalistul Constantin Demetrescu susținea că Ion Kalinderu ar fi întocmit un testament, pe baza căruia o mare parte din avere ar fi mers către Academie, însă tot el ar fi distrus documentul, „nemulțumit adânc de unii dintre conducătorii administrativi ai acelei instituții” din ultima perioadă a vieții sale³⁸. Aceeași opinie o împărtășea și Constantin Argetoianu, care evidenția ferm că Ioan Kalinderu făcuse un „testament în regulă”, însă l-a distrus după ce „s-a certat cu Academia”:

„Supărat, și-a rupt testamentul, hotărât să facă altul, poate în favoarea statului. Până să-l facă, l-a surprins însă o răceală și o pneumonie, care l-au curățat în câteva zile și a murit fără testament!”³⁹

Ipoteza este sugerată și în nuvela interbelică a lui N. M. Condiescu, *Conu Enache*, în care personajul principal omonim, un avatar literar al lui Ioan Kalinderu, declară că a făcut un testament prin care oferea „totul” instituției Academiei Române, dar pe care îl va distruge: „– Vezi bine, dar acum, – m’am răzgândit, am rude sărace... Am să-l fac bucăți!”⁴⁰

Este îndoielnic că, la mai bine de un secol de la moartea academicianului, întreg adevărul va putea fi restabilit, în mod temeinic și incontestabil. „A face procesul intențiunilor celor dispăruți printre noi este [...] de prisos”, scria Tzigara-Samurcaș.⁴¹ Însă, chiar și admitând acuzațiile aduse lui Ioan Kalinderu ca fiind întemeiate, „moștenirea” lui rămâne o realitate indiscutabilă. Vorbim de acte de filantropie care nu pot fi tăgăduite – din inițiativa sa a fost finalizată Școala de fete „Oteteleşanu” din Măgurele –, de proiecte sociale și educaționale în mediul rural, de contribuții în dreptul roman sau la dezvoltarea silviculturii. Colecția de artă a lui Ioan Kalinderu, indiferent de rațiunile sau gusturile care au stat la baza ei, a îmbogățit patrimoniul național cu o serie de opere de netăgăduită valoare artistică. Și exemplele pot continua. Poate cea mai pertinentă descriere a ceea ce a însemnat Ioan Kalinderu pentru contemporanii săi a oferit-o Alexandru Lapedatu:

„(...) pentru societatea timpului său, cu toate scăderile și lipsurile ce i se imputau și cu toate ironiile și glumele ce se făceau pe seama-i, Ion Kalinderu a fost un om de bine și de folos pretutindeni unde a lucrat”⁴².

Florin PĂDUREAN,
cercetător independent.

³⁷ Mihail Sadoveanu, *op. cit.*, p. 100.

³⁸ Constantin Demetrescu (pseudonim C. Dem.), *Moștenirea lui Kalinderu. Există sau nu un testament?*, în „Minerva”, 30 decembrie 1913, anul VI, no. 1811.

³⁹ Constantin Argetoianu, *op. cit.*, p. 92.

⁴⁰ N. M. Condiescu, *Conu Enache*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, p. 34.

⁴¹ Al. Tzigara-Samurcaș, *op. cit.*, p. 287.

⁴² Alexandru Lapedatu, *op. cit.*, p. 100.